

Párbeszéd: Szociális munka folyóirat, 10. évfolyam, 2023/különszám. A spiritualitás szerepe a szociális munkában

Horváth Csenge

A SPIRITUALITÁS SZEREPE A SZOCIÁLIS MUNKÁBAN

A spiritualitás szerepe a szociális munkában című tematikus tanulmánykötet 2023-ban jelent meg a *Párbeszéd: Szociális munka* folyóirat 10. különszámaként, Kozma Judit vendégszerkesztésében. A kötet három fejezetben, fejezetenként 4–5 tanulmányban foglalkozik a témával különböző megközelítésekben. A spiritualitás szerepe a szociális munkában nagyon sokrétű téma, melynek aktualitását az egyre jobban érzékelhető feszültségek adják. Kozma Judit szerkesztői előszavában arról ír, hogy miközben a világon szinte mindenhol csökken az egyházak missziós szerepe, addig a szociális szolgáltatásokban elfoglalt helyük egyre nő. Továbbá Magyarországon, többek között a keresztény szellemiség átpolitizáltsága miatt egyre inkább nő a feszültség és a párbeszéd hiánya olyan fontos dilemmák és megbeszélnivalók között, mint a diakónia és a szociális munka professzió egymáshoz való viszonya, vagy a Szociális Munka Etikai Kódexben is megfogalmazott vallásszabadság és semlegesség elve, és a diakónia egyik legfontosabb célja, az evangélizáció között meghúzódó ellentét. A kötet nem titkolt célja, hogy megnyissa a konstruktív párbeszéd lehetőségét hívó és nem vallásos szociális munkások között, így a kötetben felkért szerzők különböző ideológiai háttérrel osztják meg gondolataikat a témában.

A kötet többek között a spiritualitás értelmezésével, a szociális szolgálatoknál egyre erőteljesebb egyházi szerepvállalás elemzésével, illetve a keresztény értékek és a szociális munka viszonyával foglalkozik. Már ebből a rövid felsorolásból is jól látszik, hogy ebben a szerteágazó témában nehéz megtalálni egy ilyen különszám fókuszát. Azonban a tanulmánykötet kiválóan alkalmas arra, hogy betekintést engedjen a témakör egyes szeleteibe, ezzel motivációt jelentsen az olvasó számára az egyes altémákban történő elmélyülésre és új gondolatok megszületésére. Az első, 'Örökségünk' címet viselő fejezetben négy tanulmányt olvashatunk. Háberman Zoltán cikkét a XV–XVIII. századra jellemző zsidóközösségről,

a Kehiláról írta. Megközelítése a szabadság és a biztonság közötti ellentétes erőket emeli ki a zsidó közösségek zárt világára jellemző társadalmi berendezkedés bemutatásával. A Kehilában a közösségiség alapját a spiritualitás és a vallási összetartozás adta. Tagjainak biztosította az élet különböző területein megjelenő szociális kockázatok elleni védelmet, miközben erősen szabályozott működése az egyéni szabadság fölé helyezte a közösségi érdeket. Kiemeli továbbá, hogy a zsidó közösségek zárt világa reakcióként értelmezhető a többségi társadalom kirekesztő működésére.

Kertai-Szabó Ildikó az amerikai „földalatti vasút” mozgalom történetét dolgozza fel írásában. A mozgalom történetének bemutatása arra ad példát, hogy a keresztény értékek szerint élő hívő emberek miként tagadták meg a rabszolgaság létének jogosságát, és hitük-ből fakadó motivációjukkal hogyan segítettek teljes illegálisban több száz rabszolgaságban tartott embernek megszökni egy biztonságosabb, szabad élet lehetősége érdekében. A „földalatti vasút” valójában egy hálózatként jött létre, amelynek tagjai kísérték és támogatták a segítségre szoruló emberek nagyon kockázatos, sokszor életveszélyes megszökését. A mozgalom ma is létezik, az emberkereskedelem áldozatainak, illetve az LMBTQ közösség tagjainak nyújt támogatást. A szerző a tanulmánya címében mint a radikális szociális munka történelmi példáját emeli ki a mozgalmat. Teszi ezt azért, mert az állami hatalom és az akkor embertelen, rabszolgaságot megengedő jogszabályi környezet ellenére saját keresztényi, emberi értékeik alapján cselekedtek, és harcoltak a rabszolgaság ellen.

Az első fejezet következő tanulmányát Buda Annamária neve fémjelzi. Írása Sztchlo Gábor lelkész életét és munkásságát járja körül. A cikk részletesen mutatja be Sztchlo tevékenységét mint az árva gyerekeknek létrehozott otthonait, a zsidó felnőttek és gyerekek menekítését a II. világháború alatt vagy az oktatás és képzésszervezésben betöltött szerepét a vidéki népfőiskolák megszervezésével. A cikkben emellett olvashatunk a diakónia működéséről és jelentőségéről, illetve a II. világháború utáni történetéről. Az olvasó azzal a fajta gondolatisággal találkozhat az írásban, ami alapján Sztchlo Gábor tevékenykedett, hogy keresztényként kötelességünk minden embernek segíteni, hiszen az embert Isten saját képmására teremtette. Továbbá azzal, hogy a diakónia működése az, ami biztosítja, hogy az egyház élő egyház maradjon.

Az első rész utolsó írásában Miletics Marcell arra tesz kísérletet, hogy vázlatosan ugyan, de felrajzolja a szociális munka professzionalizálódásának útvonalát. Teszi ezt úgy, hogy az egyes korok társadalmi kontextusát is röviden körüljárja, és abban értelmezi a szociális munka fejlődéstörténetét. A történeti bejárás a Charity Organisation Societyvel kezdünk, ami karitatív mozgalomként jött létre 1877-ben. Működése során a szervezet által képzett baráti látogatóknak egyik elsődleges feladata volt, hogy értékeljék a támogatásra szorulókat érdemességük szerint, hogy csak az arra méltók kaphassanak segítséget. A történeti bejárás végén aztán megérkezünk a szekularizált, professzionális szociális munkához, ami már megtagadja az egyének érdemes és érdemtelen címkék szerinti megkülönböztetését. Fontos azonban megnézni azt, amit a szerző is kiemel. Az irgalmas samaritanus történetét, aki úgy segít, hogy nem kérdőjelezi meg a másik érdemességét rá. Ez a megkérdőjelezhetetlen méltóság mind a keresztény hit által vezérelt segítség, mind az emberi jogokon nyugvó szociális munka alapja és végcélja. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy a keresztényi segítséget és a

professzionális szociális munkát egy olyan szakadék választja el, amelyre hidat a szociális munka mint tudomány értékeivel, elméleteivel és gyakorlataival lehet építeni.

A kötet második része 'A szociális munka és spiritualitás' címet viseli. Ez a fejezet öt tanulmányt gyűjt össze. Az első tanulmány Baráth Árpád írása, a *Spiritualitás és szociális munka* címet viseli. Az eredetileg az *Esély* folyóiratban publikált cikk a tartalomjegyzékben ugyan megjelenik, de az *Esély* folyóirat oldalán érhető el. Az írás tartalma a témával kapcsolatban nagyon fontos, tisztázó, alapozó, definiáló jellegű. Sok szociális munkás szakember számára jelenthet municiót a témával történő ismerkedés során. Baráth Árpád körbejárja a spiritualitás vallásos és szekurális jelentését, miközben a témát történeti kontextusba helyezi. A cikk második felében a spiritualitás szociális munkában betöltött szerepéről és a benne rejlő kiaknázatlan erőforrásokról értekeznek, olyan fontos nézőpontból is rátekintve, mint az önreflexió, kritikai önreflexió és a spiritualitás viszonyai.

A második írás, a Beryl Hugén által írt tanulmány az elhivatás és elhívás fogalmait járja körül. Abból indul ki, hogy sok keresztény fiatal érzi hitét közel a szociális munkához mint szolgálathoz, ezért a pályaválasztáskor sokuk jelentkezik szociális munkás hallgatónak. Azonban a képzésük során hamar észreveszik a sokrétű ellentétet a szociális munka mint világi szakma és a keresztény hitük között. A szerző elsősorban ezeknek a hallgatóknak kínál utat az elhívás modell bemutatásával, ami segíthet újraértékelni a hit erejét a hívő szociális munkás számára azzal, hogy erőforrásként és a társadalmi munkának értelmet és motivációt adó erőként jelenhet meg.

Polacsek Lajos tanulmányában a spiritualitás és a szociális munka kapcsolatát igyekszik körbejárni. A spiritualitás egy tágabb, a vallástól, vallásosságtól elkülönült fogalmával foglalkozik. A spiritualitást úgy írja le, mint mindenki egyéni belső, lelki útját. Véleménye szerint a valódi találkozás az ügyfelekkel elengedhetetlen a valódi szociális munka végzéséhez. A valódi találkozás pedig az, amikor a másik beenged a saját belső útjához. Onnan lehet igazán és őszintén együtt dolgozni. A tanulmány még megemlíti a kiegészítés és a helfer szindróma káros hatásait, továbbá a „spiri biznisz” jelenségére is felhívja a figyelmet.

Kozma Judit rövid esszéjében azt mutatja be az olvasónak, hogy ő szociális munkás hallgatóknak, ügyfeleknek, kollégáknak hogyan segít egy-egy helyzetet értékelni történeteken keresztül. Ezt példákkal segíti megérteni. A történetek, így a bibliai történetek is azért tudnak hasznosak lenni, mert adnak egy keretet, egy narratívát, másféle nézőpontot egy-egy helyzet értelmezéséhez. A segítség egyik kulcsmozzanata a probléma megfogalmazása, aminek folyamatában nagy segítséget jelenthet történetekkel együtt gondolkodni. Az értelemkeresés az emberi gondolkodásba kódolt. Az a szükséglet, hogy mindennek értelmet tudjunk találni. Ebben segítenek nekünk a történetek. A szerző előbb bemutatja azt a folyamatot, hogyan lépett a tisztán módszertani tudatosságot szükségesnek tartó segítő folyamat helyébe az intuitív, történeteket közösen konstruáló segítő folyamat. Illetve alátámasztja azt, amit elengedhetetlenül meg kell említeni. Mindenkinek a saját valóságában lehet és kell segíteni, a segítő és a segített egymás valóságának megismerését és megértését is könnyebben tudjuk történetek által elérni.

A fejezet utolsó tanulmánya Czibere Károly és Birinyi Márk cikke, amely a *Spiritualitás fogatékos személyek segítésében* címet viseli. Az írás valójában felosztja a szociális

munkát keresztyénire, illetve világra. Ezeket állítja szembe és hasonlítja össze. Ugyan kitér a keresztyén antropológiára és a fogyatékoság ilyen keretben történő értelmezésére, a cikk nagyobb részében azonban arról értekezik, hat különböző témán keresztül, hogy mit tud nyújtani a keresztyén szociális munka, amit a szekurális szemléletben működő szociális munka nem. A cikk számomra egyértelműen állást foglal amellest, hogy a keresztyén szociális munka értékesebb, többet tud nyújtani ügyfelei számára, mint a szekurális. Amely különbségtétel, véleményem szerint nem szolgálja azt az utat, ahol konstruktív párbeszédre keresztül kereshetjük a hit és a spiritualitás szerepét és jelentőségét a szociális munka professziójában, mivel ez a fajta elemzés egyoldalú, így nem teszi lehetővé a témában jelenlévő dilemmák, árnyalatok és nézőpontok nyitottsággal történő elemzését. Mindennek ellenére Czibere Károly és Birinyi Márk cikke hatással lehet és van az olvasóra. A felsorolt kritériumok, témák, amelyek alapján elemez, gondolatébresztőként szolgálhatnak a témával ismerkedő szakemberek számára.

A kötet harmadik, egyben utolsó része a szociális szolgáltatásokban egyre erőteljesebben jelenlévő egyházi szerepvállalást járja körül. A fejezet első tanulmánya, Havasi Virág cikke a Magyarországon erősen érzékelhető egyházi térnyerésre reagál. Össze gyűjti a pozitív és negatív oldalait az egyház szociális szerepvállalásának. Jól és követhető módon szedi össze és meséli el az egyházi normatíva és a térnyerés dinamikáját, miközben leszögezi, hogy a jelenségből hiányzik a szociális ágazat finansziális szektorsemlegessége. Továbbá a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség 2010 óta tartó kálváriájának bemutatásával többek között felhívja a figyelmet a nem egyházi fenntartású intézmények még sokkal keservesebb finansziális helyzetére.

Meleg Sándor tanulmányában szintén a magyar szociális ellátórendszer egyházi szerepvállalásának növekedő súlyáról értekezik. Amellest érvel, hogy nincs szakmai indoka az egyházi szerepvállalás ilyen túlsúlyának. Ez annak az eredménye, hogy az állam feladta ideológiai semlegességét, és keresztyén, jobboldali ideológia alapján igyekszik átszervezni a szektorai egy részét (lásd oktatás, szociális ellátórendszer). Ezt csak ideológiai alapon lehet megmagyarázni, racionálisan, szakmailag nem. A szektorsemleges finanszírozás helyett ma Magyarországon egy sok feszültséget szülő, az egyházi fenntartóknak sokkal jobban kedvező finanszírozási rendszer jött létre, miközben az ellátórendszer alapvetően alulfinanszírozott. A szerző több, nyilvánosan is elérhető adatot is összegyűjt és bemutat, ami alátámasztja érvelését. Javaslatra egy olyan ágazati finanszírozási reform, amely a szektorsemlegesség elvét veszi alapul, és elégséges feltételt tud jelenteni minden fenntartónak a szociális ellátás területén.

Tóth-Simon Károly tanulmányában többek között a Golgota Keresztyén Gyülekezet szociális területen végzett tevékenységét mutatja be. Kitér arra, hogy milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek a laikus segítségnek, hogy hol helyezkedhet el a hit a szociális munkában. Dolgozata történeti kitekintés is egyben, a Golgota Keresztyén Gyülekezetéről és a hozzá fűződő társadalmi munkáról. Ahogy Czibere Károly és Birinyi Márk írásában, itt is megjelenik a szociális munka széthasítása keresztyén szellemiségű szociális munka és professzionális, de szekurális szociális munka kategóriákra, illetve ezek összehasonlítása. Ráadásul a Meleg Sándor által írt tanulmányban megemlíttet értékdilemmákon is van lehetősége az olvasó-

nak gondolkodni, mikor a magzatvédelem, az önfelőlőség kerül elő a tanulmány során. A cikk végén a szerző több, rövid esettanulmányt is ismertet, amely alátámasztja gyülekezet-szolgáltató munkájának fontosságát. Érdeemesnek tartom kiemelni, hogy néhány esetbemutató alkalmas lehet arra, hogy elkezdődhessen a párbeszéd a keresztyén értékalapú laikus segítség, a diakónia és a szociális munka közötti viszonyról. Nagyon jó áttekintést ad a Golgota Keresztyén Gyülekezet által végzett, valóban nagyon értékes munkáról, de véleményem szerint megjelenik a szociális munka szakma alapértékeivel összeegyeztethetetlen gondolatiság is, mint például a változás egyoldalú, a személyi felelőséget előtérbe helyező értelmezése.

Végül a kötet utolsó tanulmánya, Mislai Ildikó cikke betekintést enged a 2015-ös menekültválság kezelésébe, ezen belül is az egyházak szerepvállalásába. A tanulmány arra keresi választ, hogy az állam által bevett egyházaknak titulált, illetve más gyülekezetek hogyan vettek vagy nem vettek részt a menekültek megsegítésében. Kérdése, hogy vajon Krisztus tanítása volt-e az alapja az akkori reakcióknak. A tanulmány hosszasan idéz különböző fontosabb, az akkori történésekben szerepet játszó emberekkel készült interjúkból. A szerző a végén levonja a tanulságot. Az állami propaganda gyűlöletkeltése hatással volt a nagy-egyházak válaszára, akik a politikai befolyás miatt hallgattak, miközben kisebb egyházak, gyülekezetek, egyesületek a kezdetektől vállalták, hogy Krisztus tanítása szerint, ahogy lehet, segíteni fognak a Magyarországra érkező menekültcsaládoknak, embereknek.

Véleményem szerint a tanulmánykötet szerteágazó témát próbál felölelni, ezért mélyebb ismereteket nem tud szolgáltatni, de betekintést tud nyújtani a témával ismerkedőnek, továbbá motivációt jelenthet a témában való elmélyülésre. Az olvasó a szociális munka módszertanába, az állami szociálpolitikába, a zsidó-keresztyén kultúra szociális örökségébe is bele-bele kóstolhat a kötet tanulmányozása során.

A tematikus szám több tanulmányában is felmerül a keresztyén szociális munka és a szekurális szociális munka összehasonlítása. Mintha két, szemben álló szociális munka létezne, amiben a „keresztyén szellemiségű szociális munka” gyakran kapja meg azt a vádat, hogy könnyebben csúszik bele az ügyfelek önhibáztatásába, míg a humanista vagy szekurális szociális munkát az a vád illeti, hogy lelkiekben nehezebben tud kapcsolódni, lelki erőforrást adni. Véleményem szerint mindkét kritika téves. Mindkét ideológia mögött emberek dolgoznak, akik szakemberként a szociális munka szakmai kritériumai szerint jól vagy rosszul végzik mindennapi munkájukat. Mindkét szellemiség elegendő muníciót tud adni az egyes szakembereknek, mind motivációban, mind az emberekhez való hozzáállásban, hogy jól tudja végezni munkáját. Fontosnak tartom továbbá kiemelni azt, amit Polacsek Lajos írt a spiritualitásról, Kozma Judit pedig a segítségről. Mindenkinnek saját belső útja szerint lehet és kell segíteni. A keresztyén, a humanista, illetve különböző más vallások egy-egy utat jelenthetnek arra a helyre, ahol valójában tudunk egymással találkozni.

A kötetben az írárok vegyesen keresztyén és szekurális szellemiségben íródtak, ez adja a különlegességét, hiszen egymás gondolatainak megismerése és az erre való nyitottság az alapja egy konstruktív párbeszéd megkezdésének. Így a kötet ebben az értelemben méltó része a *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat* repertóriumának.

A folyóiratszám az alábbi linken érhető el: <https://ojs.lib.unideb.hu/parbeszed/issue/view/867>